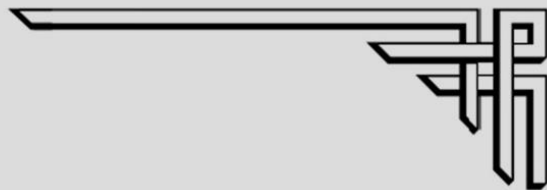


על הצדיקים



ועל התסידים



עלון שבועי להפצת אור תורתם של הצדיקים האמתיים שוכני עפר, קדושים אשר בארץ המה, והתקשרות בנשמתם הטהורה

יום חמישי – ג' סיון

הילולת רבנו עובדיה מברטנורא זצוק"ל זיע"א



ציון מערת רבנו עובדיה מברטנורא זיע"א בירושלים

מדור חדש – לימי ספירת העומר
עלים מתוך הספר "עליית כהן" על פרקי אבות
השבת קוראים פרק ה'.

עשי"ק פי במדבר - תשפ"ב

בית מדרש לתורה, חסידות, עבודת המידות ואהבת ישראל - "יוסף אהבה" גיליון 25

כניסת שבת (באופק ירושלים): 19:22 | לנהגים 40 דק': 19:02 | צאת השבת: 20:14 | ר"ת: 21:09

יוצא לאור, מופץ, ומחולק לזכוי הרבים ע"י אגודת "יוסף אהבה" 054-844-3818



פרשת

תוכן עניינים

הילולת רבנו עובדיה מברטנורא זיע"א	ג
תולדות צדיק	ג
רבנותו	ג
עלייתו לארץ ישראל	ד
רישומיו בדרכו ארצה	ד
פירוש מסעותיו	ה
מעשי רבנו בירושלים	ה
בחברון	ו
שמואל הרמתי	ו
פטירת רבנו	ו
ממעלות רבנו זיע"א	ז
פרקי אבות	ט
פטירת הצדיקים לשבוע הקרוב	טו

"על ידי ספורי מעשיות של צדיקים ממשיכין אור של משיח
בעולם ודוחה הרבה חשך וצרות מן העולם"

"על ידי שבח שמשבחים את הצדיקים. מפילים את הרשעים
נפילה גדולה"

"על ידי הזכרת שמות הצדיקים יכולים להביא שנוי במעשה
בראשית, כלומר לשנות הטבע. וסימן לדבר: אלה תולדות
השמים והארץ וכו', ואלה שמות בני ישראל וכו', גזרה
שנה"

(רבי נחמן מברסלב זיע"א ב'ספר המידות')

הילולת רבנו עובדיה מברטנורא זיע"א

נותרו מספר מכתבי המלצה, תעודות שונות שהנפיק ותפילה שחיבר בכתב ידו.

לאחר מכן כיהן רבנו כרב העיר צ'יטה די קאסטלו שבאיטליה, בעיר זו היה ריכוז גדול של יהודים עשירים שרובם עסקו בעסקי הבנקאות והרפואה, במהלך השנים נחתם הסכם מעניין בין יהודי העיר ובראשם רבם - הוא רבנו - לבין השלטונות, הסכם זה כלל עשרים וארבעה סעיפים, בו התחייבו היהודים ליתן הלוואות בריבית לגויי המקום, ומנגד התחייבו שליטי העיר על מתן חופש פעולה [דתני] מלא ליהודי העיר, כשהסעיף הראשון שהופיע בו היה, "בראש ובראשונה לשבח הלל והודיה לא-ל עליון, הכל יכול ולשמירת תורתנו הקדושה, שמשנה הנביא נתן ומסר לנו ולאבותינו, אנחנו היהודים מבקשים שאדוננו ה'פריור' ידאנו לכך ויתקנו תקנות שלפיהן לא תהיה סמכות כלשהי לאף מושל או פקיד של העיר להכריח אותנו או בני משפחתנו, או המנהלים, הפקידים, הנציגים והעוזרים העובדים בחנות שלנו, או המלמדים היושבים בביתנו, לעבוד ולעסוק בהלוואה בשבתות ובימי חגנו, וזה יכול הלוואות

ביום חמישי [ג' סיון] הבעל"ט יחול יום הילולת הצדיק, גדול מפרשי המשנה רבנו עובדיה מברטנורא זיע"ל.

תולדות צדיק

רבנו עובדיה נולד בשנת ה'קצ"ה בעיר ברטנורא שנמצאת במחוז פורלי שבאיטליה [מכאן גם מקור לשם משפחתו (ברטנורא)], לאביו רבי אברהם ירא זיע"א.

את ראשית חינוכו בתורה קנה מאביו, כשהגיע לעול תורה ומצוות נסע ללמוד בישיבתו של רבנו יוסף קולון זיע"א, שהיה גדול רבני איטליה בתקופה ההיא, הישיבה שכנה בעיר בולוניה שהייתה סמוכה למקום מגוריו, ברטנורא.

רבו - המהר"י קולון, חיבבו ביותר ואף הזכירו בשו"ת [= שאלות ותשובות] שלו¹, במכתב הלכתי הוא מציין את רבי עובדיה בתור, "ידיד נפשי החכם עובדיה מברוטו"נלו יצ"ו".

רבנותו

לאחר נישואיו התגורר רבנו במשך מספר שנים בעיר סאן גינסיו, מתקופה זו

¹ ראה שו"ת מהרי"ק שורש ע'. ושו"ת מהרי"ק החדשות (בהוצאת מכון ירושלים) סימן כ"ג.

רבנו גם מוזכר מספר פעמים בפירוש ה'בית יוסף' לרבנו הגדול מרן רבי יוסף קארו זיע"א, וכן הוא מוזכר

פרשת

לאחר שבת בראשית שנת ה'רמ"ח עלה רבנו על ספינה המפלגה לכיוון אלכסנדריה [של מצרים], בדרכו עזר בעיר רודוס שביוון שם שהה זמן קצר, ובמ"ו מבת הפליג למצרים, שם שהה כחודשיים, בכ' אדר הפליג רבנו ממצרים לארץ ישראל. במהלך המסע העלה רבנו עלי גליון את רשמי מהקהילות היהודיות שביקר בהם את מנהגיהם והנהגותיהם.

רישומיו בדרכו ארצה

כשיבקר רבנו בעיר פלרמו באיטליה שם חיו כשמונה מאות וחמישים משפחות, כתב את רשמי ביניהם ציין כי, "בווייס לעיני הגויים ובגד אדום צריכים לשאת על לבם לסימן"². בביקורו בעיר רודוס [שביוון] ציין רבנו שבמקום התגוררו כעשרים ושתים משפחות שחיו בדלות ועניות. באלכסנדריה של מצרים מצא כעשרים וחמש משפחות, ובקהיר מצא כשבע מאות משפחות כשהם מתחלקים בין קראים [ה' ישמרנו ויצילנו] ליהודים שומרי תורה ומצוות. כמו כן תיאר את סמכויותיו של ה'נציג' שהיה בעין ראש הקהל של יהודי מצרים.

כשיבקר רבנו בקהיר, ביקר בבית הכנסת העתיק והמפואר המיוחס לאלהיה הנביא זכור לטוב, שם פגש את רבי נתן הכהן שולאל זיע"א, שהיה גר בירושלים

הכספים עצמה, את החזרת המשכונות וכל מלאכה אחרת הקשורה בחנות ההלוואה". בראש רשימת החותמים היה רבנו עובדיה בן אברהם מברטנורא, דבר המעיד על מעמדו. בעיר זו החל רבנו בכתיבת חיבורו האדיר – פירושו המפורסם על המשניות.

עלייתו לארץ ישראל

בתחילת שנת ה'רמ"ז, לאחר שהתאלמן רבנו מאשתו החל את מסעו לארץ ישראל, את מסע זה יזם מתוך תשוקה עצומה לקיום מצוות ישוב ארץ ישראל, כיון שמצבו הכלכלי היה מצוין. את כספו הרב הפקיד בידי הבנקאי ר' עמונאל חי מקרימינו, שלאחר שהגיע לארץ ישראל היה שולח לו מידי שנה את הסכום הדרוש למחייתו.

את מסעו החל בין ערי איטליה כשהוא עובר מעיר לעיר, שמו של רבנו כבר התפרסם ברחבי המדינה ומשכך היו היהודים מפצירים בו שידרוש בדברי תורה בעירם. וכך הוא כותב באיגרת ששיגר לאביו, "ביקשו ממני הברורים שאדרוש להם משבת קרוב למנחת הערב, וכך עשיתי, והתחלתי לדרוש להם בשבת של ראש חודש אב רמ"ז... עד שהוצרכתי על כורחי לדרוש כל שבת ושבת".

² 'מזכיר לנו תקופות אפלות של אינקוויזיציה, שואה, ושנאת יהודים...'

במדבר

וכיהן בה בתפקיד "סגן נגיד", רבי נתן ביקש להניא את רבנו מלעלות לארץ ישראל [כיוון שבאותם ימים שררה בירושלים עניות קשה ביותר, ורק מעט יהודים התגוררו בה]. אולם רבנו שהשאיר מאחריו כבוד וגדולה לא התייחס [בפועל] לדבריו, והמשיך במסעו לארץ ישראל.

לצורך כך חצה רבנו את מדבר סיני והגיע לעיר עזה משם המשיך לחברון, אשר כינה אותה, "עיר יפה וגדולה", בחברון נפגש רבנו עם רבני ופרנסי העיר. מסעו של רבנו לארץ ישראל התמשך על פני למעלה משנה וארבע חודשים, כשהגיע לארץ ישראל התיישב בירושלים מקום הקודש והמקדש.

פירוש מסעותיו

סמוך לחג הפסח שנת ה'רמ"ה, כתב רבנו מכתב ארוך ומפורט לאביו רבי אברהם זי"ע^א, שנשאר בקאסטלו שבאיטליה, ובו תיאר בפרוטרוט את מסעו הארוך, תוך שהוא מציין את מצבם, ואורח חייהם של היהודים המתגוררים בערים בהם ביקר. בין היתר הוא כותב, "עד אשר הגענו לעזה... והיא עיר יפה וגדולה... ובעזה היום כשבעים בעלי בתים רבנים... ביום הראשון, בי"א בניסן, נסענו מעזה... וביום השני באנו לחברון והיא עיר קטנה... הייתי במערת המכפלה ויש עליה

בנין גדול של ישמעאלים וכבוד גדול ואימה יתרה נוהגים הישמעאלים במקום ההוא... וחלון קטן יש מחוץ לחומה אשר על גב המערה ואומרים שהחלון ההוא יורד למטה נגד קברו של אברהם אבינו... ושם ניתן רשות ליהודים להשתטח ולהתפלל... נסענו מחברון ביום השלישי בבקר, בי"ג בניסן, וחברון רחוקה מירושלים מהלך חצי יום... ובאנו עד מצבת קבורת רחל [עליה השלום]... והוא על אם הדרך וירדנו מעל החמור והשתטחנו על קברה... ומרחוק מירושלים כשלשת רבעי מיל... נגלתה אלינו העיר המהוללה, קריית מוששנו ושם קרענו את בגדינו כחובה^ב וכאשר עברנו עוד מעט נגלה אלינו בית קדשנו ותפארתנו ההרואה וקרענו קריעה שנייה על המקדש^ג."

מעשי רבנו בירושלים

מיד עם הגיעו לירושלים החל רבנו בפעילות ציבורית ענפה לטובת כלל יהודי העיר, באותם ימים התגוררו בירושלים כמאה יהודים שהיו נתונים לשליטתם של מספר בעלי זרוע וממון שהטילו חיתתם על יהודי העיר העניים, אנשים אלו היו גובי המכס מטעם השלטונות, ומשכך הכבידו עולם על אחיהם היהודים, רבנו כאב את המצב וניסה בכל כוחו לשנותו. רבנו קבע בנחרצות שהסיבה למיעוט היהודים

^א ע"ש בהג"ל.

^ב עיין בשולחן ערוך, יורה דעה סימן שמ', סעיף לח'.
ובאורח חיים סימן תקס"א.

פרשת

חזר רבנו בראש מורם לירושלים, כמו שכותב תלמידו, "והאיש גדול מאוד, ועל פיו יישק כל הארץ ובלעדיו לא ירים איש את ידו, ומקצווי הארץ אליו גויים ידרשו ואחרי דברו לא ישנו". רבנו התיר את חותמו כמעט בכל תחום בחיי היהודים בירושלים ונודע כראש רבני ירושלים.

שמואל הרמתי

באגרותיו כותב רבנו, כי "קברו של אדוננו שמואל הרמתי הוא עד היום ביד היהודים, ובאים להשתטח שם בכל שנה ושנה בכ"ח באייר ביום מיתתו, מכל הסביבות, ומדליקים עליו אבוקות גדולות..."

פטירת רבנו

רבנו נפטר ב - ג' סיון, לגבי שנת הסתלקותו, ישנה מחלוקת וההערכה נעה בין השנים ה'רס"ט ל- ה'ר"צ. רבנו נטמן בהר הזיתים בצדה המזרחי של עיר דוד, בחלקת הספרדים. קברו משמש למקום עליה ליהודים רבים מכול העדות והחוגים הבאים לשפוך שיח ותפילה להקב"ה בזכות הצדיק הקדוש שמסר נפשו לטובת עם ישראל.

בירושלים נעוצה באותם פרנסים, ומשכך השקיע רבנו מאמצים רבים על מנת לשפר את תנאי החיים, הוא קבע מחדש את תשלום המס כך שיהיה סכום שאפשרי לעמוד בו, ופעל להפחית משמעותית את תשלום המיסים. וכן השליט רבנו סדר בענייני הקבורה היהודית. ופעל לחידוש שיעורי תורה כשהוא נוטל בכך חלק מרכזי, וכן שימש רבנו כ'בעל תפילה', והקים מפעלי צדקה וחסד רבים. מאמציו של רבנו נשאו פרי ולאחר מספר שנים של פעילות מאומצת לרווחתם הרוחנית והגשמית של תושבי העיר, גדלה הקהילה היהודית משמעותית והגיע לכמאתיים משפחות.

בחרון

פעולות רבנו היו לצנינים בעיני פרנס העיר, שראו כיצד הוא נוטל מהם את כל הכוח והשררה, על כן החלו לרדוף אותו ולהצר את צעדיו⁵, בעקבות ההתנכלויות, נאלץ רבנו לעזוב את ירושלים ועבר לעיר האבות חברון, ועל כך כותב רבנו באגרותיו, "כי הלכתי לחברון וגרתי בה ימים רבים עד אשר הייתה ישיבתה חביבה אליי כמעט יותר מירושלם, להיות היהודים בה מעט ומובים, ואינם כאנשי ירושלים לרוע".

אומנם ישיבתו בחברון לא ארכה זמן רב, ולאחר הפסקה של מספר שנים

⁵ וכדרכם של צדיקים הנרדפים...

ממעלות רבנו זיע"א⁶

"מהפרושים המפורסמים אשר קבלום ישראל, היה לראש פינה דברי רבינו ברטנורה ודבריו ברית הן הן הדברים שנאמרו בסיני" (הקדמת התפארת ישראל לסדר זרעים). וכשם שאין להפריד פירוש רש"י מהתורה והגמרא, כן לא נפרד פירוש רבינו עובדיה מהמשניות. רבינו נולד בשנת ה'ר"ה, בשנת ה'רמ"ה עלה לארץ ישראל ובשנת ה'ר"צ נלב"ע תנצב"ה זיע"א.

כותב הגאון חיד"א (שם הגדולים מערכת העיי"ן), שרבינו היה תלמיד מהר"י קולון¹⁰. וכתב הרדב"ז¹¹ (ח"א סי' ק"ח) שהיה ראש רבני ירושלים. וכתב הרב גט פשוט¹² (דף פ"ז) שהוא קבור במערת שיפולי הר שאצל מי השילוח¹³ בעיה"ק ירושלים ת"ו. ע"ש.

עוד כותב הגאון חיד"א בספרו כסא דוד (בדרוש י"ג לשבת תשובה), מעשה באחד שד"ר [= שלוחה דרבנן] שהגיע לברטנורה עיר באיטליא, והיה שם קצין

ראינו לצרף להיבורנו⁷ בצד המשנה את ביאור המשנה לרבנו עובדיה מברטנורא (הרע"ב), מאחר והוא מדייק ומדקדק בדרך הפשט, ומתמצת מדברי הראשונים (כדוגמת רש"י, רמב"ם, הר"ש משאנץ הרא"ש ועוד) שקדמו לו⁸. נראה מפירושו כי בפשט הדברים הלך אחרי פירוש רש"י, אך במקום שבא להכרעה בהלכה בחר בדרכו של הרמב"ם.

והיה בתקופתו רבם של כל ישראל, אשכנזים וספרדים⁹ כמו שכותב הרדב"ז (בשו"ת חלק ד סימן קח) וזל"ק, "כן כתב רבינו עובדיה בפירוש המשניות שלו והאיש הזה היה מפורסם בחכמה וראש לכל רבני ירושלים והוא היה תלמיד אשכנזים וראה את כל דברי הראשונים כי היה אחרון בזמן כי אין לו מ' שנה שנתבקש לישיבה של מעלה".

⁶ כמו שהבאנו בס"ד בהקדמה לספרנו 'פרקי אבות – עליית כהן'.

⁷ 'פרקי אבות עליית כהן'.

⁸ בספר 'רבינו עובדיה מברטנורא' (לרנר) כותב, שהרע"ב מכנה את רש"י כרבו ומביא דבריו בהרבה מקומות, ובכל זאת לא נמנע מלהביא גם דברי הרמב"ם ביחוד אם זה נוגע לפסק הלכה. כדוגמא ראה לפירוש המשנה בכריתות (ג' ג') שבתחילה הביא את פירוש רש"י וסיים "כך פירשו רבותי" ומוסיף עליו "ורמב"ם אומר וגו'".

⁹ בספר 'רבינו עובדיה מברטנורא' (לרנר) כתב (בשם ההיסטוריון גרץ) שרבינו שימש קודם עלייתו לא"י ברבנות באיטליה וכרב העיר פאלירמו בסיציליה, ואח"כ התקבל בכבוד בקהילות ירושלים, האשכנזים והספרדים גם יחד, קודם שהגיע לגיל תשע עשרה.

¹⁰ המהרי"ק - רבי יוסף קולון (ה'ק"פ-ה'ר"מ) יליד שאמבירי שבצרפת, מחכמי איטליה.

¹¹ הרדב"ז - רבי דוד בן זמרא (ה'רל"ט-ה'ש"ג) רבו של השיטה מקובצת. היה ממגורשי ספרד שהגיעו למצרים, אח"כ עבר לירושלים ומאוחר יותר לצפת והיה לומד רבות עם מרן הבית יוסף.

¹² למהר"מ בן חביב (ה'ת"ז-ת"תנ"ו) היה חתנו ותלמידו של רבי יעקב חגיז.

¹³ ראה ספר 'רבינו עובדיה מברטנורא' (לרנר) שהביא מספר 'קורא הדורות', "כשעליתי לירושלים אמרו לי מחשובי העיר שיש קבלה בידם מן הזקנים, כי שם בבית הקברות, מתחת שפוע הר אצל הכפר שקורין עין שילואן, קבורים שם שלשה גדולי עולם, והם הרמב"ן והמרדכי ורבינו עובדיה מברטנורא מפרשי המשניות".

פרשת

תקנה ירקות טריים שעולים ביוקר, אלא ירקות של תמול שלשום שהן כמושות, ותוכל לקנותם בזול. כששמעו רבי עקיבא וחבריו כן, עזבו את המקום ולא נכנסו אל העשיר והלכו לבם.

לאחר כמה ימים, נפגשו בשוק עם העשיר הזה, ואמר להם, מדוע לא באתם אלי לזכותני במצוה שאתם עוסקים בה. אמרו לו, שמענו השיחה בינך ובין בנך, וחשבנו שכנראה מצבך הכלכלי לא שפיר, לכן לא רצינו להעמיס עליך לתרום לנו. אמר להם, מה שביני לבין בני ידעתם, אבל מה שביני לבין בוראי לא ידעתם, אנא מכם, היות ועלי ללכת בדחיפות לאיזה מקום, לכו אצל רעייתי ואמרו לה בשמי שתתן לכם כד מלא זהב. כשהגיעו אליה, קבלה אותם בכבוד, ושאלה האם אמר לכם לתת מלא הכד במידה גדושה או במידה מחוקה. אמרו לה, סתם אמר לנו. אמרה להם, לכבודכם אני נותנת כד מלא זהב במידה גדושה, ואם כשיבא בעלי יאמר שנתכוון רק למדה מחוקה, יוריד הסכום העודף מכתובתי. כשחזר בעלה לביתו ושמע את אשר עשתה אשתו, הכפיל לה את כתובתה.

אחד שהיה לו שם גדול שהוא מכנים אורחים, והלך אותו שד"ר אצלו. וכשהתקרב אל ביתו שמע שהגביר מצוה את משרתו שיקנה ירק לאכול בלילה, אבל יקנה ירק של אתמול מאחר שהוא זול יותר ועולה חצי פרוטה. כששמע זאת אותו השד"ר, הסתובב ללכת אל בית אחר. באותו העת ראהו הגביר מבעד לחלון, והחל קורא לו שיחזור. כששב אליו אמר לו הגביר, נראה לי ששמעת מה שאמרתי למשרתי ולכן הלכת, אמנם דע לך שנפשי חשקה במצוות הכנסת אורחים, וגם צריך אני לשלוח סך לאחי הרב עובדיה בעיה"ק ירושלים סך לפרנסתו. ואם הייתי נוהג בביתי כמשפט העשירים, לא הייתי יכול לקיים מצוות אלו, לכן בשלי אני רשאי לצמצם. (ומוסיף הגאון חיד"א שם, שאח"כ ראה מעשה זה בספר בן שמואל למהרשד"ם ז"ל, ובדרוש א' שם כתב ששמע מרבו מהרי"ט ז"ל שהוא ואחיו התאכסנו אצלו. ע"ש).

ומו"ר עמ"ר הגר"ע יוסף זצ"ל, בהביאו סיפור זה בספרו 'ענף עץ אבות' (עמ' יט) כתב שהוא כעין הסיפור שהובא בירושלמי (פסחים פ"ד) אודות רבי עקיבא וחבריו שהוצרכו פעם לדפוק על פתחי נדיבים לבניית בית מדרש. הלכו מבית לבית ואספו תרומות נדבת לבם של עשירי ישראל, באו להיכנס אצל עשיר אחד, ובעודם בפרוודור הבית, שמעו קולו של הילד ששואל לאביו, מה נקנה היום לצורך ארוחת הערב, השיב לו אביו (העשיר) לך וקנה ירקות, אלא שאל

פרקי אבות

מתוך הספר 'עליית כהן' על פרקי אבות

במשנה באבות פרק ה' משנה יח' – כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכל המחמיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ירבעם חטא והחמיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו שנאמר (מלכים א' טו) על חטאות ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר החמיא את ישראל

ביאור 'עליית כהן'

שייך בהקב"ה שענינו משוטטות בכל הארץ וכולם כקרובים אצלו ואין המקום גורם עכ"ה. וע"ש תירוצו, רק נרחיב הדיבור להסביר במשל.

ותו קשה, דהמדרש הזה סותר להמבואר בכמה מקומות, שהצדיק מגין על בני עירו או על ארצו כפי צדקת הצדיק ההוא, וא"כ איך נאמר שנמשך ח"ו רעה משיבת הצדיק בעיר.

ובתירוץ כל זה נאמר בדרך משל, שהיה מלך אחד ולו כמה בנים דשנים ורעננים בהיכלו, פעם א' אירע לו שבא עליו חיל גדול ממרחק ובאו עד לעיר המלוכה, ויבואו אל ארמון המלך, וישבו את כל בני המלך והוליוכם בשבי למרחוק עד קצה הארץ, והיו שם בשביה, ושם לא שמרום עוד כי לא יוכלו לברוח, כי אינם יודעים כלל מקצה הארץ דרך מבוא לבוא אל אביהם, והיו שם בצרה גדולה מפורין זה בכאן וזה בכאן.

כל המזכה את הרבים וכו' – כתב הגאון בעל הלבושי שרד (בספרו ערבי נחל פ' וירא דרוש ה) לבאר דברי אברהם לקב"ה בעניין סדום, ואגב דברים שם ביאר ביאור נפלא במשנתנו, בהקדימו קושיית ספר נזר הקודש בפסוק "ויאמר לוט כו' ואנכי לא אוכל להמלט ההרה" (ימ, יח – יט). שפירש במדרש רבה (נ, יא) לוט וצרפית אמרו דבר אחד, צרפית אמרה עד שלא באת אצלי היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשה אנשי עירי והייתי צדקת ביניהם, ועכשיו שבאת אצלי באת להזכיר עוני כו' (מלכים א – יז, יח). לוט אמר, עד שלא הלכתי אצל אברהם היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשה אנשי עירי ואני צדיק ביניהם, עכשיו שאני הולך אצל אברהם איני יכול לעמוד, ע"כ. והקשה בנזר הקודש, דלא יתכן זה אלא לגבי אדם שאינו מבין ומביט במעשה חבירו אלא כפי הדמיון בערך האיש הסמוך לו, ואין ידיעתו מקפת ברחוקים ממנו, אבל הא לא



פרשת

ויחזיקהו בב' ידיו, ולא זו ממנו וידבר אתו כמה זמן יהיה עד עת שאפשר להם לבוא למקומם. ונודמן הדבר כי בעודם מדברים יחד, נסע שר אחד גדול של המלך ההוא במרכבה חשובה כי נסע שם למסחר, וירא ממרכבתו ויכר את בן המלך, והשר ההוא לרוב אהבתו אל המלך וחשיבות בנו אצלו, שמחה גדולה באה עליו כי יקח את בן המלך לביתו, והוא לא חשב לקבלת שכר מאת המלך רק לשמח את המלך ולהביא בנו אליו, ויפול מעל המרכבה ויחזיק בבן המלך וינשקו ויחבקו, וגם בן המלך שמח לקראתו, ותיכף בראותו אותו עזב את הבעטלי"ר ההוא, כי למה לו לילך נע ונד כמה שנים עמו, ויעלהו השר על המרכבה ויעזוב השר ההוא כל המסחר שלו למען לא יתעכב, ויבואו בזמן מועט אל עיר המלוכה, ומיד הלבישוהו בגדים עד אשר לא ניכר כי הוא שבוי, ויסעו שניהם יחדיו, והבעטלי"ר ההוא נשאר חפוי ראש.

ויהי בנסעם אצל הספר [=גבול העיר] של מדינה ההוא, שם אצל הספר יש שומרים ואין מניחים לשום שבוי לצאת משם, ומצאו שם קרוב לספר עוד בן המלך שנשתתף ג"כ עם בעטלי"ר אחד, כראותו את השר ההוא עזב אותו ודבק בשר ההוא. אמנם כשרצו לצאת מן הספר לא הניחם השומרים, כי אמרו אולי שבויים הם, כי אין להם אגרת ראייה ממדינתם, ובאגרת של השר לא היה כתוב רק איש א', והוכרחו בני המלך להפרד מהשר

פעם א' אירע שהיה עני אחד בעטלי"ר [בעטלי"ר פירושו קבצן, וזכור זאת להלן לאורך המשל] שהיה דר בעיר המלוכה, והלך משוט על פני הארץ למרחקים לקבץ מעות, ויבוא עד עיר א' אשר היה שם בן אחד של המלך, וכראותו את העני ההוא שמח שמחה גדולה ויתפוס בו, ולא זוהו ידו מתוך ידו מרוב שמחה כאלו ראה את אביו, וישאל את הבעטלי"ר ההוא מתי בדעתך לילך למקומך, ויאמר לו כי בדעתו לנוע עוד ב' או ג' שנים לקבץ עד בואו לשם, וזה בן המלך החזיק בו באשר הלך הלך גם הוא, ונעו ונדו כמה שנים עד בואם לעיר המלוכה, ובבואם כראות המלך את בנו ויחבקו וינשקו ויגלח ויחלף שמלותיו, והיה למלך שמחה גדולה, ובתוך כך ראה המלך בעטלי"ר אחד עם בנו, ושאלו אביו מי הוא זה, ויאמר אביו זה האיש אשר הביאני עד הלום, והוא מלמני מהשב, ואחת נשבעתי שלעולם לא יסור זה האיש מאתני, וכשמוע המלך הוטב הדבר בעיניו, ויצו וירחצוהו והלבישוהו בגדים מפוארים וישימהו לשר גדול, והיה שוה במעלה לעולם [=לאנשי הממלכה] עם בן המלך.

ובאשר ראו זאת כל הבעטלי"רים אשר בעיר המלוכה, לבשו קנאה בבעטלי"ר הזה שנעשה שר וחשוב, וילכו כולם לשוט בארץ סביבות המדינות אשר שיערו בדעתם שבני המלך נפוצים שמה, ויפגע אחד מהם בבן אחד של המלך, וכראותו בן המלך שמח שמחה רבה



והניצוץ ההוא הוא קומה שלימה יכונה בשם בן המלך, והוא מאמרם ז"ל (זח"ג פג ב) שהמצוה באה לפני ה' ואומרת פלוני בנך עשאי, ונברא ממנה מלאך קדוש, והוא הניצוץ ההוא.

ואמנם אין כל עושי המצות שוים, כי הצדיק העובד את ה' תמיד ועושה מצוה באהבה ויראה שהם שני כנפים להמצוה (ת"ז ת"י כה ב) אז פורחת המצוה ההיא תיכף למקומה, ובלילה נשאר הניצוץ ההוא במקומו הרמה בלי עיכוב וצער, כמו שכתבנו מזה במ"א, והוא כדמיון השר שאמרנו אשר במשך זמן מועט מביא את בן המלך לאביו.

ואמנם מי שאינו עובד את ה' כראוי, אם לפעמים יעשה מצוה הוא כדמיון הבעטלי"ר שאמרנו, כי בעשותו מצוה אז פוגע בניצוץ המתחם למצוה ההיא, ואמנם עבור שלא עשה המצוה ברחילו ורחימו כראוי, אז אי אפשר למצוה זו לשוב תיכף לבית אביה, ומיד כשמצא הניצוץ ההוא את האדם ההוא העושה המצוה נדבק בו כאשר ידבק האזור במתני האיש, ואין מניח אותו, הגם שיודע כי לא יגיע תיכף למקומו, כי לא עשה לו כנפים ע"י דחילו ורחימו, מ"מ נדבק בו הניצוץ ההוא בחושבו כי סוף סוף ע"י האיש ההוא הבעטלי"ר, יוכל לבוא אחר כמה שנים למקומו, כי דבוק בו תמיד, ואחר פטירתו אזי נשמת האדם דבקים בה הניצוצות שהוציאו, ובבואו לגיהנם עמו

ולבשו בגדי בעטלי"ר, והלכו עם הבעטלי"ר ההוא יחדיו, ועליהם לא הקפידו השומרים כי שכיחי עניים עוברים ושבים ממדינה למדינה ואין מקפיד עליהם, ויצאו מהספר. ובצאתם שכבר התחיל מדינות של אביהם המלך, אמר להם השר שיסעו שוב עמו, ויאמרו לא נעשה את הדבר הזה, כי מאחר שהבעטלי"ר הזה הצילנו ובלעדו לא היה ביכולת לצאת מהמאסר לזאת נשבענו לבלתי נעזבוהו והלוך נלך עמו, או קח גם אותו אל המרכבה, והוכרח ליקח כולם, ונסעו משם בזמן מועט ובאו למלך, והיה שם שמחה גדולה, ושם נעשה השר ההוא בשררה יותר גדולה על אחת כמה וכמה, וגם זה העני נעשה ג"כ לשר וישבו תמיד עם בני המלך, וזה המשל.

ואמנם הנמשל הוא דבר אמתי, כי נודע שנפלו ניצוצי קדושה תוך הקליפה, וכל נ"ק [=ניצוץ קדושה] הוא בחינת בן מלך, ושורה עליו קדושת שם הוי"ה ב"ה, ואמנם נ"ק אלו אינם נשמרים, כי בלאו הכי אין באפשרי להמלט מעצמם ולבוא למקומם הרמתה אל ה'. ולזאת כל מצות שאנו עושים ענינם הוא להוציא נ"ק מהשביה, כל מצוה ומצוה מוציאה ניצוצות המתחסים והשייכים אל המצוה ההיא, כי הנ"ק השייכים לזו המצוה אי אפשר להוציאה ע"י מצוה אחרת רק ע"י מצוה זו, ואז מביאין ע"י הניצוץ ההוא אל המקום אשר היה שם אהלו בתחלה אל מקומו הרמתה, ונעשה שם שמחה גדולה,

פרשת

להעשות בעיר נעשים על ידו, כי כל המצות והניצוצים שבהם חושקים ונסים אליו והבן, ולכן אף המצות שאחרים עושים, מ"מ הניצוץ ההוא בצאתו משביו נס ומתדבק להצדיק ההוא.

ואמנם ענין הבעטליר' הג' שאמרנו במשל, אשר היה סמוך לספר, שלא היה השר יכול להצילו בלעדי הבעטליר', ענינו בנמשל הוא, כי כל מצוה יש לה ניצוצות המתחסים אליה, אי אפשר להוציא אותן ניצוצות ע"י מצוה אחרת, וא"כ במצות שבין אדם למקום יכול הצדיק לעשות לבדו, ולכן בדרך משל בהניחו תפילין, אזי כל ניצוצות שהוציאו מניחי תפילין דבקים כולם בהצדיק, אכן מצות שבין אדם לחבירו, כענין הוכח תוכיח (ויקרא יט, יז) וכענין המשפט, שזה אי אפשר להעשות בלעדי אנשי העיר, א"כ כשהצדיק מוכיחם והם צייתים אליו, ממילא הוציא הצדיק ניצוצות השייכים למצות הוכח תוכיח, ואי אפשר לאותן הניצוצות להוציאן ממאסר זולתי ע"י בעטליר'ם הללו. וכן כשטוענין הבעלי דינים לפני הדיין הצדיק, והוא פוסק להם משפטים ע"פ התורה, והם צייתים, ממילא באמצעות הבעל דין הוציא ניצוצות השייכים למצות הדינים, אז בצאת אותן הניצוצות לא יפרדו מאנשים ההם להדבק בצדיק ההוא, מאחר שלא היה יכול הצדיק להצילם בלעדי האנשים ההם, לזאת מוכרח הצדיק הנ"ל להשתתף עם האנשים ההם, ואז

יבואו, עד אשר יטהר ובא לפני ה' והניצוצות ההם עמו, ונעשה שם שמחה גדולה בהתקרבות ניצוצות ההם לפני ה', ואז האיש המביאם יש לו שכר גדול, ויורש גן עדן ונעשה לשר, ולזה אמרו (בר"ר ל, ו) עיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים, כי אותן הניצוצות יקראו לו לתולדות, ושכרו הרבה מאד על פי פעלו.

ואמנם שאר הבעטליר'ם שאמרנו במשל, שהלכו ג"כ לבקש את בני המלך, ענינו בנמשל, כי כל בני אדם אף שאינם צדיקים, מחפשים לעשות מצות כפי ההודמן, ומוציאין ניצוצות, ואמנם בהיות צדיק אחד בעיר אשר עובד את ה' תמיד, אזי מיד כשאיש אחד עושה איזה מצוה ומוציא הניצוץ, ונדבק הניצוץ ההוא באיש ההוא, וכשהצדיק מזדמן אז בעיר ועובד ה', אזי הניצוץ ההוא מיד בצאתו מהקליפות עוזב את האיש ההוא ופוגע בצדיק ההוא שעושה ג"כ המצוה ההיא, כגון ציצית ותפילין וצדקה ודומיהן, אזי עוזב הניצוץ ההוא את כל האנשים שעשו מצוה זו ומתקרבים כולם בצדיק ההוא, כי על ידו יגיעו תיכף למקומם הרמתה, הוא מ"ש במשל שעזב בן המלך את הבעטליר' ועלה למרכבת השר ההוא, ממילא א"כ נשאר זה האיש העושה מצוה ההיא בפחי נפש ומאומה אין בידו. ודבר זה נראה בחוש, כי בזמן שאין שום צדיק בעיר אזי כל אדם עושה מצוה לפעמים, וכשהצדיק בעיר תראה כי כל צרכי מצוה שצריך

במרכבתו וכמש"ל, ועל זה אמרו רז"ל שהצדיק מגן על בני דורו, וק"ל.

וזה שאמרו רז"ל (אבות פ"ב מ"ו) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, כי אז יתדבקו כל הניצוצות בך וכאמור.

ובזה מובן גם כן ענין (ו, ט) נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, ואמרו רז"ל (ת"ב עה"פ) אלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. ויש לדקדק, אחר שצדיק היה איך לא היה נחשב לכלום, נהי שלא היה חשוב כ"כ כמו בדורו מ"מ היה חשוב קצת. וגם צריך לדקדק ענין הקפת התיבה דובים ואריות שרצו להרגו (תנחומא נח ז), וקשה, מה בצע להם בהריגתו, ההצל יצילו את עצמן בהריגתו. ובמקומו כתבנו מזה ע"ש (דרוש לפ' בראשית ולפ' נח).

ולדברינו אלו יובן ג"כ, כי אמת שדור המבול היו רשעים, מ"מ לא ימלט איש אחד עשה ודאי איזה טוב לפעמים ומוציא ניצוץ, ושכרו הרבה מאד, והוא כתרים בפני הפורעניות, ולא היה בא מבול עליהם, זולת שהיה נח ביניהם לכן נשארו הם רקים מכל כי כל הניצוצות דבקו בו, כי הוכיחם ולא שמעו לו כמו שאמרו רז"ל, ולכן היה ענינם כענין בעטלי"ר הב' שאמרנו, ולז"א הכתוב (שם) אלה תולדות נח, ודרשו רז"ל (בר"ר ל, ו) עיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים. שהוא ענין הניצוצות כמש"ל, ויאמר הכתוב אלה תולדות נח, ר"ל ריבוי הניצוצות שדבקו בנח, הסבה הוא, כי נח

נשמת האנשים ההם והניצוצות דבקים כולם בנשמת הצדיק ההוא, ואז כל הניצוצות שהוציאו הם אפילו במצות שבין אדם למקום כולם חוזרים להעושים ההם, ובאמצעות הצדיק בעלות מצותיו עולים כל מצות האנשים ההם מיד אל מקומם.

וממילא נתישב קושית נזר הקודש, ויפה אמר לוט שלא יוכל להיות אצל אברהם אבינו ע"ה, כי בהיותו בסדום שהיו כולם רשעים, לכן כשעשה לוט לפעמים איזה מצוה שלמד מאברהם אבינו ע"ה כענין הכנסת אורחים וכדומה, אז הוציא ניצוצות, וגם כל אנשי העיר בעשותם לפעמים איזה מצוה ירש לוט אותם, כי דבקו הניצוצות בו (כי גם בני נח בעשותם לפעמים מצות השייכים להם, מוציאים ניצוצות ויש להם שכר טוב בערכם) מה שאין כן בבואו לאברהם אבינו עליו השלום, אף אם יעשה לפעמים איזה מצוה ידבק הניצוץ ההוא באברהם אבינו עליו השלום. וכן הוא ענין הצרפית. ויהיה ענין לוט כשהיה בסדום, כענין בעטלי"ר הראשון, ובבואו לאברהם אבינו עליו השלום יהיה כענין הבעטלי"ר הב'.

ואמנם בהיות אנשי העיר צייתים להצדיק ההוא ומקשיבים לתוכחתו, ועושים ושומעים משפטו אשר ישפוט ביניהם, יהיו כענין הבעטלי"ר השלישי, המרויח יותר מהראשון, כי נוסע עם השר

פרשת

הם עושים הוא העושה, כי כל הניצוצות דבוקים בו. אמנם בהוכיחו אותם, או הוא ביניהם לדיין ושופט אמת, אין נמשך להם חסרון, אדרבה זוכים על ידו כמש"ל. ולו"א, שכל צדיק המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, חטא הוא חסרון, ר"ל שאין נמשך להם חסרון ע"י של הצדיק, כי עם היות שניצוצות מהמצות שבין אדם למקום שהם עושים דבקים בהצדיק ההוא, מ"מ בהיותו מזכה אותן ע"י שהוא מעשה אותן, או ע"י משפט אמת ששופט ביניהם, ואז נעשה שותף עמהן בניצוצות ההם, ואז חוזרין להם כל הניצוצות הראשונים ג"כ, כי הם עולים בהיותם כולם תלויים בצדיק ההוא, כמשל הבעטלי"ר השלישי שאמרנו.

ולזה אמר, משה זכה וזיכה את הרבים, שהדריכם בדרך ישרה, ואז לא די שלא הפסידו ניצוצות שלהם, אלא אדרבה הרויחו, כי הלא זכות הרבים תלוי בו, ר"ל כל מצות שעושין תלויים במשה רבינו ע"ה, ועולים במהרה. משא"כ אלו עשו מצות ההם בעצמם ולא היה משה רבינו ע"ה ביניהם, לא עלה זכותן ומצותן תיכף כמש"ל. וע"ז מביא הפסוק צדקת ה', ר"ל מצות שבין אדם למקום "עשה" דייקא, ר"ל באותן הניצוצות אין שום אדם שותף עמו, אלא הוא לבדו הוא העושה, משא"כ "ומשפטיו" ר"ל הניצוצות שהוציא ע"י מצות המשפט, הוא בשותפות עם ישראל, ועלו הניצוצות ההם ביחד עם נשמותיהן של ישראל באמצעות נשמת משה רבינו ע"ה, ממילא הוחזר להם כל הניצוצות, והבן. ונע"ע שם בדבריו המאליים בביאור תפילתו של אברהם אבינו ע"ה לקב"ה בעניין אנשי סדום, ובתשובת הקב"ה אליו. ויערב לך

איש צדיק תמים היה בדורותיו, ר"ל באמצעות דורותיו שהיו רשעים, ובמקום שאין אנשים השתדל הוא להיות איש, ולכן כל הניצוצות דבקו בו, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה חשוב כלום, כי כל הניצוצות שהוציא הוא היו דבקים באברהם. ובראות דורו דבר זה, שאין להם שום מצוה להגן עבור כי נח ביניהם, רצו להורגו, ואז מיד כשיעשו איזה מצוה מעט היה מגין עליהם מהבאת המבול, והוצרך ה' לסגור בעד נח, וק"ל.

ובזה נבין מאמרם ז"ל (ב"ב ט א) גדול המעשה יותר מהעושה. ירצה, כי הצדיק המעשה אנשים לדבר מצוה הוציא ניצוצות ומשתתף עם האנשים העושים כאמור, וזכו הרבים העושים על ידו, מה שלא זכו אם היו עושים מעצמם, כי אז היה דבוק הניצוץ בהצדיק, משא"כ עכשיו שהוציא ניצוצות התלויים במצות מעשה, ואז משתתף עמהן יחד בניצוצות אלו, והבן.

ובזה יבואר אומנם ז"ל (אבות פ"ה מכ"א) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג, כא) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. וצ"ב מהו ענין זכות הרבים התלוי בו. ואיך נלמד מפסוק זה. וגם גוף הפסוק אינו מובן כלל. ותו, מה ענין מאמר זה אל הקודם (אבות שם) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

וויבן עם דברינו, כי בהיות הצדיק בין אנשים, ואין מוכיחין ולא שופט משפטן, אזי נמשך מזה חסרון לאנשי העיר. כי נשארו ערומים מכל מצוה, כי כל אשר

פטירת הצדיקים לשבוע הבעל"ט

יום שלישי – א' סיון

ביום זה - נעקדו על קידוש ה' קהילת סערענטש הונגריה וביניהם הגה"צ רבי משה קליין זצוק"ל הי"ד בעמח"ס "שמחת משה" זצ"ל.

יום רביעי – ב' סיון

רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש, מח"ס מנחת אלעזר זצ"ל.
רבי יעקב שאול דווין הכהן חכם באשי זצ"ל.

רבי חיים ראובן גבאי מבבל זצ"ל.
רבי ישראל הגר האדמו"ר מויז'ניץ בעל 'אהבת ישראל' זצ"ל.
רבי מרדכי בן שמעון ראש כולל נזר אהרון זצ"ל.

יום חמישי – ג' סיון

רבנו עובדיה מברטנורא זצ"ל.
רבי יוסף אירגאס, מח"ס 'דברי יוסף' זצ"ל.
רבי מנצור מרז'וק, מח"ס 'קרבן אליצור' זצ"ל.
רבי מרדכי עבאדי, מח"ס 'דברי מרדכי' ו'מעין גנים' זצ"ל.

יום שישי – ד' סיון

רבי יוסף אברהם וולף זצ"ל.

יום השבת – כז' אייר

רבי אהרון מאיר אויערבאך הי"ד זצ"ל.
רבי אברהם שמואל בכרך, מח"ס שו"ת 'חוט השני' זצ"ל.
רבי ירחמיאל יהודה מאיר קאליש, האדמו"ר מאמשינוב זצ"ל.
רבי יצחק ב"ר יששכר אבולעפאי זצ"ל.

יום ראשון – כח' אייר

שמואל הנביא זצ"ל.
רבי יצחק מקורביל בעל ה'סמ"ק' זצ"ל.

יום שני – כט' אייר

רבי בן ציון אטון זצ"ל.
רבי אברהם הכהן אב"ד בג'רבה זצ"ל.
רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל.
רבי משה כהן גדישא רב בהדיג'ת, מח"ס 'בני משה' זצ"ל.
רבי שמואל שלמה מראדז'ין הי"ד זצ"ל.

יום שלישי – א' סיון

רבי מאיר הלוי הורביץ זצ"ל.
רבי יוסף נסים בורלא, מח"ס 'וישב יוסף' זצ"ל.
רבי אברהם מנחם שטינברג אב"ד ברודי זצ"ל.
רבי יעקב לומברוז הראשון זצ"ל.
רבי אליעזר דוד גרינוולד, מח"ס 'קרן לדוד' זצ"ל.

כל צדיק וצדיק שאתה יודע היום שנפטר בו, תזכיר שמו אותו היום.

"פלוני עליו השלום זכרונה לברכה וטובה"

(מן הכו"א יש חי' בספרו 'כתר מלכות' אות רח)

כל הזכויות שמורות להשם יתברך
מוותר ומוצוה להעתיק (כמתכונתו) לצלם ולהפיצו ברבים.
לתרומות והקדשות – 054-8443818. להפצת העלון באזור מגוריהם – 0529569828

העלון מוקדש
לרפואת הילד יאיר משה בן רינת נ"י
לעילוי נשמת אלעד בן שרית הי"ד ז"ל

השיעור השבועי מתקיים בע"ה בכל יום שני בשעה 20:30 בבית הכנסת
"מזל אריה" רחוב מזל אריה, פסגת זאב ירושלים.

העלון מופץ חינם לזיכוי הרבים
ניתן להשיגו כל שבוע החל מיום שלישי בחנות "ברכת הקודש"
רחוב משה דיין 107, פסגת זאב ירושלים.

כמו כן ניתן להשיג בחנות את ספרי המכון:



לקבלת העלון בכל שבוע whatsapp שלח למספר 0529569828 ובכתוב "צרף אותי
לקבלת העלון". כמו"כ ניתן לקבל את העלון במייל – eliezeragg626@gmail.com